

En i raden

Om skönlitterära översättares yrkesval och yrkesroll

Therese Nymans

Tolk- och översättarinstitutet

Examensarbete för magisterexamen 15hp

Översättningsvetenskap

Vårterminen 2009

Handledare: Cecilia Wadensjö

Examinator: Birgitta Englund Dimitrova

**Stockholms
universitet**

En i raden

Om skönlitterära översättares yrkesval och yrkesroll

Therese Nymans

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka hur svenska skönlitterära översättare ser på sitt yrkesval och sin yrkesroll. Semistrukturerade intervjuer har utförts med sex svenska skönlitterära översättare, och dessa intervjuer har sedan analyserats med hjälp av kvalitativ metod inspirerad av Bourdieus sociologi. I det teoretiska ramverket finns Bourdieus teori om olika typer av kapital. Relevant för denna undersökning är det som han benämner det ekonomiska, det kulturella och det sociala kapitalet (Bourdieu 1989, 2000). Tidigare gjorda undersökningar av översättares yrkesroll, genomförda av Sela-Sheffy (2005, 2008), Lindqvist (2002) och Flynn (2007), har kompletterat det teoretiska ramverket.

I studien har framkommit att det förekommer en viss spänning mellan de ekonomiska och de kulturella intressena, och att översättarna inte i första hand valt sitt yrke på grund av den ekonomiska vinningen. I stället mäts behållningen i andra värden som är av mer kulturell, social, litterär och språklig karaktär. Man kan se det som att behållningen i att vara översättare idag ligger på tre olika nivåer. Först är det den personliga tillfredsställelsen, som bland annat består av njutningen i att arbeta med språk och litteratur. Den andra nivån är den sociala gemenskapen. Att som översättare få tillhöra ett socialt sammanhang bestående av andra översättare, författare, förläggare, litteraturskribenter med mera. På den tredje nivån ligger det högre syftet som översättare ser sig vara delaktiga i. De ser sig själv som förare av en kamp för att försvara den översatta litteraturen, utan vilken den svenska litteraturvärlden skulle vara betydligt fattigare och alltför likformad.

Nyckelord: översättningsvetenskap, skönlitterär, översättning, översättare, Bourdieu, kapital, kulturellt kapital, ekonomiskt kapital, socialt kapital.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Bakgrund.....	4
2.1 Svenska översättare genom historien.....	4
2.2 Översättarnas situation i dag.....	6
3. Syfte och frågeställningar.....	7
4. Teori.....	8
4.1 Bourdieu.....	8
4.1.1 Olika typer av kapital.....	8
4.1.2 Motsättningen mellan ekonomiskt och kulturellt kapital inom det litterära fältet....	9
4.2 Tidigare undersökningar.....	11
4.2.1 Yvonne Lindqvist.....	12
4.2.2 Rakefet Sela-Sheffy.....	13
4.2.3 Peter Flynn.....	15
4.3 Sammanfattning av litteraturöversikten.....	17
5. Metod.....	18
5.1 Val av empirisk metod.....	18
5.2 Val av intervjumetod.....	18
5.3 Val av informanter.....	18
5.4 Undersökningens utförande.....	19
6. Resultat.....	20
6.1 Utbildning, väg till yrket.....	20
6.2 Ekonomi.....	20
6.3 Arbetsprocessen.....	22
6.4 Uppskov.....	22
6.5 Tacka nej till vissa uppdrag.....	23
6.6 Förhållande mellan översättare och förlag.....	24
6.7 Kärleken till arbetet.....	25
6.8 Utgivning och recension.....	26
6.9 Det sociala nätverket.....	26
6.10 Översättaren och redaktören.....	27
6.11 Rollen i det större sammanhanget.....	27
7. Analys.....	28
7.1 Kulturellt kapital kontra ekonomiskt kapital.....	28
7.2 Jämförelse med Sela-Sheffys studie.....	30
7.3 Jämförelse med Flynns studie.....	32
7.4 Översättarnas drivkraft uppdelad i tre nivåer.....	34
8. Sammanfattning.....	36
Referenser.....	39
Tryckta källor:.....	39
Internetkällor.....	39
Bilaga I: Intervjufrågor.....	41

1. Inledning

Yrkesbeteckningen *översättare* kan medföra en mängd olika associationer. För många är det kanske översättning av filmer och skönlitteratur som ligger närmast till hands. Att det inom översättarvärlden finns en klar distinktion mellan facköversättning och skönlitterär översättning är inte alla medvetna om. På Tolk- och översättarinstitutets (TÖI) hemsida finns det hjälp för den som vill reda ut begreppen. Här presenteras de olika inriktningarna inom översättaryrket. Det görs en distinktion mellan *facköversättning*, *skönlitterär översättning* samt *film- och tv-översättning*. Vi får veta att ett par tusen personer i dag arbetar på hel- eller deltid som översättare, och att behovet av facköversättare är stort. Vi får samtidigt veta att arbetsmarknaden för de knappt 1000 skönlitterära översättarna är desto osäkrare, och att skönlitterära översättare generellt sett får mindre betalt än facköversättare, samt att det egentligen bara är översättare med engelska som källspråk som kan räkna med en jämn ström av uppdrag. På Arbetsförmedlingens webbplats finns en sida som beskriver översättaryrkets olika grenar. Där framhålls i en intervju som gjorts med en skönlitterär översättare att nackdelen med detta yrke är att man oftast inte kan leva enbart på sin översättningsverksamhet, utan måste ha ett annat yrke, eller förlita sig på statliga stipendier (Schmitterlöw 2006).

Sett ur ett strikt ekonomiskt perspektiv borde valet mellan att bli facköversättare eller skönlitterär översättare vara enkelt. Men nu finns det då ett relativt stort antal översättare som väljer att översätta skönlitteratur. Enligt uppgifter från TÖI arbetar knappt tusen översättare med skönlitterär översättning, och översättarsektionen inom Sveriges Författarförbund har 575 medlemmar. Bland dessa finns översättare av både skönlitteratur och facklitteratur.

2. Bakgrund

2.1 Svenska översättare genom historien

Det har inte skrivits särskilt mycket om svenska översättningar ur ett historiskt perspektiv. Ännu mindre har skrivits om översättarna själva, men en som har skrivit en omfattande redogörelse för översättarnas levnadsvillkor, yrkesstatus och verksamhet är Greta Hjelm-Milczyn. Hon har i sin bok *Gud nåde alla fattiga översättare* (1996) följt de svenska

översättarna genom historien, från medeltiden fram till 1900-talet. Hon belyser bland annat frågor som ekonomisk ersättning, litterär status, förhållanden mellan översättare och förlag.

Av Hjelm-Milczyns redogörelse framgår att tillvaron som översättare i Sverige har varit bitvis både knaper och otacksam. Det har framkommit att översättare i regel aldrig hade översättning som huvudinkomst. Många som översatte var också själva författare. Det var under hela den tidsperiod hon beskriver mycket ovanligt att någon översättare kunde leva på sin översättningsverksamhet, och oftast var de inte heller beroende av inkomsten, då de hade annat arbete vid sidan om, eller var ekonomiskt oberoende och hade översättandet som en fritidssyssla. Många ur den högre societeten översatte mest för att ha något att göra, och översatte på eget initiativ, ofta utan att ens kräva ersättning för sitt arbete (ibid:151). Under 1600-talet, och ännu mer på 1700-talet var den allmänna inställningen bland bildat folk att det vilade något av prostitution i att ta betalt för litterärt arbete (ibid:93).

Först under 1800-talet började översättandet räknas som ett yrke, om än ett dåligt betalt sådant som i de flesta fall inte gick att försörja sig på (ibid:207). En bidragande orsak till översättarnas låga status var att de under 1600- och 1700-talen ofta i stället för kontant betalning erhöll ett visst antal exemplar av verket som de fick göra sitt bästa för att sälja, och sedan behålla vinsten därav (ibid:151). Översättarna likställdes med månglare, och därmed sjönk värdet på deras litterära alster. Översättandet har genomgående under historiens lopp ansetts vara ett typiskt kvinnoyrke. Det var många societetsdamer, men även mindre bemedlade ogifta fröknar som behövde en inkomst eller helt enkelt något att göra (ibid:180). Den nedlåtande synen på översättaryrket gjorde att många skämdes över att vara översättare och föredrog att ge ut sina översättningar anonymt (ibid:91, 217). Förlagen var inte så noga med kvaliteten på översättningarna, utan valde de billigaste översättarna, vilket höll översättarnas löner nere och inverkade menligt på översättningarnas kvalitet och rykte (ibid:360).

Hur orättvis översättarnas låga status har varit inser man när man tittar på den betydelse översättarna har haft för Sveriges litteratur- och kulturskatt. Översättarnas arbete introducerade litterära storheter som Shakespeare och Voltaire, och möjliggjorde även att författare som Victor Hugo och Charles Dickens introducerades i Sverige och skapade samhällsdebatt och väckte svenskarnas sociala medvetande (ibid:247, 270). Översättarna har haft en stor betydelse i folkbildningsprocessen, och därmed även i demokratiseringsprocessen (ibid:357). Långt ifrån att vara så samhällsnyttiga som de ansågs vara från medeltiden och

ända in på 1800-talet, var översättarna en viktig faktor i bokutgivningen. Översättarnas arbete genererade arbete för sättnare, tryckare, bokbindare etc. Hjelm-Milczyns historieskildring visar oss att översättaren genom tiderna varit ”en absolut omistlig kulturarbetare” (ibid:363).

2.2 Översättarnas situation i dag

Enligt det minimihonorarsavtal som slöts mellan Sveriges Författarförbund och Svenska Förläggareföreningen i april 2004, är minimihonoraret för översättningsuppdrag 80 kronor per tusen tecken. Till honoraret tillkommer sociala avgifter och semesterersättning. Ytterligare tillägg tillkommer vid intern sekundäranvändning (utgivning av lågprisutgåvor, ljudböcker samt användning av verket i antologier av samma förlag som givit ut normalutgåvan) samt vid extern sekundäranvändning (användning som sker utanför förlaget som givit ut normalutgåvan). Enligt § 14 i det standardformulär för avtal mellan översättare och förlag som antogs i april 2004 är förlaget skyldigt att ange översättarens namn på verkets titelsida. Om förlaget utelämnar översättarens namn blir detta skyldigt att betala vite om 10 000 kronor till översättaren (Sveriges Författarförbund 2004c:7–8). Översättare får inte någon royaltyersättning, men får som ovan nämnts en procentuell ersättning vid sekundäranvändning (ibid:5). På Författarförbundets hemsida får vi veta att man under 2008 försökt att omförhandla minimihonoraret till 90 kronor per 1 000 tecken, något som Förläggareföreningen dock inte gått med på, alltså ligger minimitaxan kvar på 80 kronor per 1000 tecken (Sveriges Författarförbund 2008). Biblioteksersättning betalas inte ut direkt till översättarna, utan går till Sveriges författarfond, som i sin tur fördelar översättarpennning på 38 öre per lån till översättare vars verk lånas ut minst 4 000 gånger per år. Minimigränsen för utbetalning är alltså 1 520 kronor per år. Sveriges författarfond betalar även ut statliga inkomstgarantier och långtidsstipendier till författare och översättare (Sveriges författarfond 2009).

Ingen undersökning har gjorts i Sverige bland skönlitterära översättare för att få fram information om hur mycket de tjänar, eller om de kan försörja sig enbart på sin översättningsverksamhet. CEATL (Conseil Européen des associations de Traducteurs Littéraires) har gjort en jämförande sammanställning av de ekonomiska villkoren för litterära översättare i Europa (CEATL 2008). Det framkommer i denna undersökning att det enda land som har faktiska data från en undersökning av översättarens produktionshastighet är Norge. Enligt dessa data är en skönlitterär översättarens genomsnittliga produktion per år cirka 1 056 sidor à 1 800 tecken (CEATL 2008:51). Det är denna siffra som har använts för att räkna ut

svenska översättares årliga inkomst, multiplicerat med genomsnittspriset per sida och medräknat genomsnittsinkomster från sekundäranvändning, bidrag och stipendier, osv. Enligt dessa beräkningar är en svensk skönlitterär översättares årliga nettoinkomst 15 955 euro. För att få en bättre bild av hur lönerna ser ut i förhållande till respektive lands levnadsstandard har man jämfört översättarnas bruttoinkomst med den genomsnittliga bruttoinkomsten för anställda inom produktions- och servicesektorn. I en sådan jämförelse ligger översättarens bruttoinkomst på 70 % av en fabriksarbetares bruttoinkomst. Slutligen jämförde man i undersökningen även översättarens nettoinkomst med PPS (köpkraftsstandard) per capita, och resultatet för svenska översättare var 59 % (ibid:61–66). Dessa beräkningar bygger dock inte på faktiska data, utan grundar sig på respektive lands översättarförbunds uppskattningar, som i sin tur grundas på förbundsmedlemmarnas erfarenheter (ibid:51,55). Siffrorna ger oss en indikation om hur det ekonomiska läget ser ut för skönlitterära översättare i Sverige, men i verkligheten kan det förstås förekomma variationer. Om dessa siffror ändå stämmer någorlunda väl överens med verkligheten, är det tydligt att tillvaron lätt blir knaper för den som väljer att försörja sig enbart på skönlitterär översättning.

3. Syfte och frågeställningar

Genom hela den svenska översättningshistorien har svenska översättare fått dålig ekonomisk ersättning för sitt arbete (Hjelm-Milzcyń 1996). I dagsläget ser det visserligen ljusare ut för översättarna än det gjorde på 1600-talet, men fortfarande är de ekonomiska förhållandena knappa, och få skönlitterära översättare kan livnära sig enbart på sin översättningsverksamhet (CEATL 2008). Ändå finns det människor som väljer att bli skönlitterära översättare, och som uppenbarligen finner tillfredsställelse i sin sysselsättning. Vad får man som skönlitterär översättare ut av sitt arbete, och vad ligger bakom detta yrkesval?

Syftet med denna magisteruppsats är att utforska skönlitterära översättarens syn på sitt yrkesval och sin yrkesroll, samt att försöka reda ut förhållandet mellan ekonomiska värden och konstnärliga/litterära ambitioner bland skönlitterära översättare i Sverige i dag. Genom att lyssna på hur översättarna själva reflekterar över olika aspekter på sitt yrke vill jag försöka utröna hur översättarna ser på sin yrkesroll, vad de själva får ut av att arbeta med skönlitterär översättning och hur de sätter ekonomiska värden i förhållande till litterära och konstnärliga värden.

4. Teori

4.1 Bourdieu

Översättningsteorin, som länge varit fokuserad på produkt och process, har på senare år även börjat sätta producenten, dvs. översättaren, mer i fokus. I och med detta har översättningsteoretiker allt oftare utvecklat idéer med ursprung i sociologisk teori. En forskare inom sociologin som citerats flitigt är Pierre Bourdieu, som i sitt arbete skrivit en hel del om det litterära fältet och den intellektuella verksamheten, vilket är områden som är av allra högsta relevans för översättningsvetenskapen. Detta gör att hans arbeten är lämpliga att använda som utgångspunkt även i översättningsteorin. Begreppet översättningssociologi har börjat etablera sig inom översättningsvetenskapen. Översättningsteoretikerna som har använt sig av Bourdieu i sitt arbete är många, bland andra finner vi Daniel Simeoni (1998), Yvonne Lindqvist (2002), Rakefet Sela-Sheffy (2005, 2008), och Peter Flynn (2007). Denna studie är inspirerad av intervjuundersökningar som gjorts av de tre sistnämnda.

4.1.1 Olika typer av kapital

I sina sociologiska arbeten återkommer Bourdieu ofta till de olika former av kapital som har olika funktioner inom ett samhälle, eller inom ett *fält*. Ett fält i Bourdieus mening är ett socialt sammanhang där människor konkurrerar om symboliska eller materiella tillgångar som enligt fältets värderingssystem ger tillgång till maktpositioner inom fältet. För att vi ska veta att det är ett fält enligt Bourdieus definition så behöver detta besitta en viss grad av autonomi, det vill säga, de symboliska tillgångarna utdelas från positioner inom fältet (Bourdieu 1992:146–147, Broady 1989:41). *Symboliskt kapital* är det kapital som ger tillgång till den symboliska makten över ett fält. Formerna för symboliskt kapital kan variera beroende på fält, och ger utdelning exempelvis genom erkännande eller *konsekrering* (Bourdieu 1992a:147, Lindqvist 2002:60). Varje socialt fält har en särskild typ av kapital som fältets agenter konkurrerar om. Inom det ekonomiska fältet kämpar man om det *ekonomiska kapitalet*. Det ekonomiska kapitalet mäts i finansiella tillgångar och lämnar ingen plats i beräkningarna för icke-ekonomiska intressen (Bourdieu 1992b:112–121). *Kulturellt kapital* är den form av symboliskt kapital som är dominerande inom det fält där litteraturen, skrivkonsten och intellektuell verksamhet står i fokus. De agenter som konkurrerar om det kulturella kapitalet inom detta fält påverkas av faktorer som goda eller dåliga recensioner, litterära priser eller hedersutnämnelser, osv. En annan typ av kapital är *socialt kapital* som är det kontaktnät som

utgörs av släkt, vänner, kollegor, affärsbekanta osv. Det sociala kapitalet är ofta en mycket viktig faktor för den som vill skaffa sig en position inom ett fält. I vissa samhällen är det sociala kapitalet viktigare än andra former av kapital. Bourdieu tar som exempel upp det kabylska bondesamhället där de sociala relationerna är extremt värdefulla, och där uteslutande från gemenskapen är en fruktansvärd form av sanktion (Bourdieu 1992b:119). För den som blir fråntagen hela sitt sociala kapital är det mycket svårt att positionera sig inom något fält överhuvudtaget.

4.1.2 Motsättningen mellan ekonomiskt och kulturellt kapital inom det litterära fältet

I 1700-talets Frankrike var konstnärer (i de flesta fall målare, men även författare) direkt beroende av sin uppdragsgivare, mecenat, eller någon annan form av offentlig beskyddare. Detta förhållande förändrades så småningom till en mer *strukturell underkastelse*, dels genom marknaden, som genom sina sanktioner eller krav direkt påverkade den konstnärliga verksamheten, dels genom de relationer med överklassen för vilka likheter i livsstil och värdesystem var en förutsättning, och som i bästa fall kunde ge utdelning i statliga bidrag för konstnärens verksamhet (Bourdieu 2000:93–94).

Under mitten av 1800-talet började en grupp författare sträva efter självständighet i förhållande till makthavarna inom de ekonomiska och politiska maktfälten. Charles Baudelaire var en av de författare som bröt med tidigare konventioner och motsatte sig de konsekurerande auktoriteterna inom litteraturen. Med Baudelaire drogs en rörelse igång som riktade skarp kritik mot de författare som tjänade de politiska och ekonomiska makthavarna. Idealet var i stället att försaka de ekonomiska och ”världsliga” intressena. Baudelaire tackade själv nej till ett kontrakt med det stora förlaget Levý, som kunde erbjuda bättre ekonomiska förhållanden och större distribution än Poulet-Malassis, det förlag som Baudelaire slutligen lät ge ut *Les fleurs du mal* (*Det ondas blommor*). Skälet var att han fruktade att verket skulle få för stor spridning, och valde i stället det mindre förlaget som dessutom deltog i kampen för den unga poesin. Inom den av Baudelaire grundade rörelsen ansågs konsekurering och hedersutmärkelser verka komprometterande på författaren, eftersom konsekurering innebar att den belönade samtidigt blev underställd de konsekurerande institutionernas krav och förväntningar (ibid:118–119).

Bourdieu talar om en *omvänd ekonomi*, inom vilken fältets deltagare skattade det kulturella värdet så högt att det kommersiella värdet helt upphörde att existera. Enligt Gustave Flaubert hade ett konstverk inget kommersiellt värde och kunde inte förvärvas för pengar. Om

konstverket saknade kommersiellt värde, saknade det följaktligen också en marknad, och detta blev fallet för författarna av denna skola: deras verk lästes bara av andra författare, deras medarbetare, vänner och konkurrenter (ibid:137–139).

”Om man inte riktar sig till massan är det helt i sin ordning att massan inte betalar en.[...] Ju mer samvetsgrant man utför sitt arbete, desto mindre tjänar man på det. Jag försvarar detta axiom till giljotinen. Vi är lyxarbetare; och ingen är tillräckligt rik för att kunna betala oss. Om man vill tjäna pengar på att skriva bör man ägna sig åt journalistik, följetonger eller teaterpjäser” (Flaubert citerad i Bourdieu, ibid:138).

På detta sätt sammanfattade Flaubert år 1867 principen bakom den nya, omvända ekonomi som av Bourdieu liknas vid ett ”antiekonomiskt ekonomiskt universum” (ibid:138).

Att skriva för att tjäna pengar var att sälja sin konstnärliga själ, och det var enligt Flaubert och hans anhängare sådant som journalister och författare av pjäser och följetonger sysslade med. Ett litterärt verk sågs som en långtidsinvestering, inget man skrev för att få omedelbar ekonomisk avkastning. Vissa författare gick så långt som att hävda att om ett verk rönt en omedelbar ekonomisk succé, var det ett tecken på intellektuell underlägsenhet. I denna bakvända ekonomiska värld kunde konstnären enbart vinna symboliska framgångar genom att förlora på det ekonomiska planet (åtminstone på kort sikt) och vice versa (åtminstone på lång sikt). Det nedärvda ekonomiska kapitalet blev således en avgörande förutsättning för den rena konsten, eller konsten för konstens skull, som den kallades. För att författarna skulle kunna bedriva sin verksamhet utan något som helst vinstdrivande syfte, var de beroende av nedärvt kapital för att kunna leva (ibid:139–141).

Mot slutet av 1800-talet hade den franska avantgardistiska rörelsens hierarki mellan genrerna utvecklats till raka motsatsen till den hierarki som hade sin utgångspunkt i kommersiell framgång. Enligt den ekonomiska hierarkin stod teatern högst upp. En relativt obetydlig kulturell investering gav stora och omedelbara vinster åt en liten grupp författare. Längst ned i hierarkin fanns poesin, som nästan uteslutande gav en obetydlig ekonomisk vinst åt ett litet antal producenter. Mitt emellan dessa fanns romangenren, där det fanns en möjlighet till ekonomiska vinster, men endast om författaren lyckades nå utanför den litterära världens gränser (till skillnad från poesin) och utanför den borgerliga världen (till skillnad från teatern) (ibid:180–181). Enligt den nya värdeskalen låg teatern längst ner i hierarkin,

eftersom den var direkt beroende av den borgerliga publikens gillande. Poesin låg högst upp i hierarkin som konsten över alla andra. Romanen befann sig på mitten av hierarkistegen, och var den genre som visade upp högst variation i sitt symboliska värde. Mot slutet av 1800-talet växte det fram en dualistisk struktur i det franska litterära fältet, där varje genre delades upp i en utforskande (avantgardistisk) sektor och en kommersiell sektor (ibid:189).

Den bakvända ekonomi som mäts i *symboliskt kapital* (Bourdieu 1992a:147) gör att det symboliska värdet är relativt oberoende av marknadsvärdet (ibid:215). Inom det litterära fältet är det, som tidigare påpekats, det *kulturella kapitalet* som tillmäts störst värde, och alltså det kapital som fältets agenter konkurrerar om. Kortsiktiga ekonomiska vinster har inget värde. Ett litterärt verks värde erkänns endast av den efterfrågan som det själv på lång sikt lyckas producera. Ur denna värderingsgrund växte det på 1800-talet fram förlag i Frankrike med en lång produktionscykel som såg de utgivna böckerna som en långsiktig investering, dvs. upplagan kanske inte sålde så bra det första året, men ökade långsamt sin försäljning efter någon tid när författaren och verket börjat göra sig ett namn. Förhoppningen fanns att boken kunde fortsätta att sälja stadigt i decennier framöver, dvs. att det skulle bli en ”klassiker”. Motpolen till denna typ av förlagsidé var bokförlagen med kort produktionscykel, dvs. de som satsade på storsäljare som gjorde succé redan vid utgivningen, såldes i stora upplagor de första åren efter utgivning, men som sedan kanske föll i glömska och slutade säljas helt (ibid:215–220). Sammanfattningsvis kan man säga att omedelbar framgång sågs som något suspekt av avantgardet. En investering i det symboliska kapitalet kunde ge berättigad ekonomisk vinst endast om den var utförd utan hopp om att insatsen skulle betala sig. Det handlade om att först göra sig ett namn, endast när detta var uppnått var det legitimt att investeringen skulle ge ekonomisk avkastning i någon mån (ibid:225).

4.2 Tidigare undersökningar

Någon omfattande intervjuundersökning som presenterar skönlitterära översättares syn på sin yrkesroll, sitt arbete och liknande, har mig veterligen inte gjorts hittills i Sverige. Yvonne Lindqvist intervjuade tre olika översättare som en del i doktorsavhandlingen *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska* (2002). Några intervjuprojekt har utförts i andra länder, t.ex. i Israel av Rakefet Sela-Sheffy (2005), samt i Nederländerna och Belgien av Peter Flynn (2007).

4.2.1 Yvonne Lindqvist

Lindqvist (2002) utförde inom ramen för sin doktorsavhandling intervjuer med tre översättare med olika grader på konsekreringskalan. Syftet med intervjuerna var bl.a. att få fram likheter och skillnader mellan översättarnas sociala bakgrund samt deras själv- och yrkesbild. I intervjuerna kom det fram att alla tre tidigare har ägnat sig åt universitetsstudier. Den enda av de tre som inte alls uppnått någon konsekrerings inom översättningsfältet var också den enda som satsat ytterligare på akademiska studier just i skönlitterär översättning. Detta tyder enligt Lindqvist på en önskan att förflytta sig från *lågprestigelitteraturfältet*, där hon vid tillfället för intervjun var verksam, till *högprestigelitteraturfältet* (Lindqvist 2002:103). Akademiska studier menar Lindqvist är en investering i det *kulturella kapitalet*, som är det symboliska kapital som rankas högst inom det litterära fältet enligt Lindqvist (ibid:61). Att dessutom bedriva ytterligare studier i skönlitterär översättning är en investering, inte bara i det kulturella kapitalet, utan även i ett mer specifikt *översättarkapital* (ibid:102). De båda översättarna av högprestigelitteratur ansåg att en bra översättning var trogen källtexten och dess författare, medan översättaren av lågprestigelitteratur ansåg att man även bör ta hänsyn till publiken och beställaren. En av översättarna, den som befann sig i mitten på konsekreringskalan, gav tydligt uttryck för den omvända ekonomins värderingar, dvs. nedvärderande av kommersiell succé och andra materiella mått på framgång, och upphöjande av det kulturella kapitalet. Enligt denna översättare är det fullt att tala om pengar i översättarkretsar (Lindqvist 2002:102–104).

Intervjuresultaten från Lindqvists undersökning ger indikationer om att det finns ett värderingsmönster bland översättare av det som Lindqvist kallar för högprestigelitteratur, och att värderingsmönstren skiljer sig mellan fälten för hög- och lågprestigelitteratur. De båda konsekrerade översättarna betonar respekten för författaren och källtexten, medan lågprestigeöversättaren (eller översättaren av kommersiell litteratur) även betonar vikten av att tillfredsställa läsarna och beställaren. Med tanke på att det endast rör sig om tre stycken översättare, kan man inte dra alltför säkra slutsatser, men resultaten tyder dock på att översättare av högprestigelitteratur visar större respekt för författarens verk och konstnärliga intentioner, medan översättare av lågprestigelitteratur är mer splittrade. Detta kan bero på att man som lågprestigeöversättare är tvungen att vara lojal mot beställaren och publiken för att översättningen ska bli kommersiellt gångbar. Dessutom verkar det enligt intervjuresultaten som om det finns en attityd bland översättare av högprestigelitteratur att pengar inom

översättningsverksamheten är något sekundärt, kanske till och med fult. Resultaten från Lindqvist undersökning motiverar ytterligare syftet att utföra intervjuer med skönlitterära översättare för att försöka reda ut förhållandet mellan ekonomiska och konstnärliga/litterära värden bland skönlitterära översättare i Sverige i dag.

4.2.2 Rakefet Sela-Sheffy

Sela-Sheffy (2005, 2008b) har i två forskningsprojekt fokuserat på översättare, och menar att översättningsvetenskapen ofta är alltför inriktad på själva översättningarna och tenderar att glömma bort de personer som faktiskt utför dem. Översättningarnas utformning bestäms av en hel uppsättning kulturella faktorer, och en av dessa faktorer är sättet på vilket översättarna betraktar sitt yrke och sin roll som agenter på det kulturella området. Detta i sin tur bestäms av översättarnas status som yrkesgrupp och som individer (Sela-Sheffy 2008b:1). I sitt senaste arbete (2008) har Sela-Sheffy valt att undersöka ”how an occupational group negotiate their identity and make sense of their job” (2008b:2). Hon har i ett pågående forskningsprojekt tillsammans med Miriam Shlesinger intervjuat runt 50 israeliska översättare inom olika grenar, både fackspråkliga och skönlitterära (2008b:2). I ett tidigare forskningsprojekt (2005) har hon samlat material från tryckt media som innehåller intervjuer och profilartiklar som främst handlar om skönlitterära översättare, samt enkätundersökningar. Ett centralt begrepp i Sela-Sheffys arbete är ”occupational selves”, dvs. den konstruerade självbild som översättarna verkar föredra, och som växt fram ur gemensamma kulturella värderingar (2008b:2). Sela-Sheffy har i sin tidigare forskning konstaterat att som skönlitterär översättare vilar det vissa förväntningar på en när det gäller personlighet och livsstil. Det finns även ett visst beteende som man förväntas anamma för att betraktas som en kompetent översättare. Detta kan handla om kulturella preferenser attityder till språk, osv. Detta är ett sätt för skönlitterära översättare att bygga upp en form av gruppidentitet (Sela-Sheffy 2005:15–16).

I sina undersökningar har hon kunnat urskilja två olika strategier för statusmarkering, varav den ena används främst av facköversättare, medan den andra främst används av skönlitterära översättare. För att uppnå yrkesstatus strävar facköversättarna mot professionalism, standardisering, organisering och akademisk yrkesutbildning. De skönlitterära översättarna, å andra sidan, framhäver hellre utvalda individers personliga berömmelse. Att ha en akademisk utbildning är mindre viktigt än att synas i media, att vinna priser och att vara inkluderad i särskilda exklusiva kretsar (Sela-Sheffy 2008b:4).

Skönlitterära översättare i Israel har ofta en brokig karriär, och nästan aldrig en akademisk yrkesutbildning, utan lär sig genom erfarenhet. Ofta är översättningen ett lågt avlönat deltidsyrke. Sela-Sheffy refererar till en undersökning gjord av Shumway (1997), som beskriver ett framväxande ”stjärnsystem” inom litteraturvetenskapen som Sela-Sheffy hävdar finns även bland skönlitterära översättare. Översättarna vinner personlig ära genom att få prisutmärkelser, exponering i media och genom att förknippas med kända profiler ur kultureliten. På grund av de dåliga ekonomiska förutsättningarna och de tuffa arbetsvillkoren blir personlig berömmelse översättarnas enda chans att förbättra sin status. Denna grupp av elitöversättare fokuserar i sin verksamhet ofta mer på sina kollegor än på sina läsare, vilket påminner oss om 1850-talets poeter i Frankrike som hade sina kollegor och konkurrenter som huvudsaklig läsarkrets (Bourdieu 2000:139). Översättarna i det översta skiktet håller fast vid sin konstnärliga auktoritet och frihet när de väljer ut sitt material, och struntar i, och till och med uttrycker förakt för kommersiella intressen. De understryker den konstnärliga integriteten, och kompromissar sällan med den. Medan facköversättare gärna medger att det i slutändan är kunden som bestämmer hur översättningen ska se ut, nämner de skönlitterära översättarna knappt redaktörer eller förläggare som bidragande till produktionen av en översättning. I vissa fall protesterar man öppet mot andras inblandning i det egna arbetet (Sela-Sheffy 2005:13, 19).

Vidare har Sela-Sheffy undersökt hur översättare framställer sig själva och vilka former av symboliskt kapital som värderas. I en enkätundersökning där israeliska studenter i facköversättning fick lista sina meriterande egenskaper, betonade dessa sina kunskaper i språk, liksom sin utbildning, professionalitet, flitighet, perfektionism och förmåga att improvisera. När de ombads att rättfärdiga sitt yrkesval och redogöra för sina förväntningar framhävde de den intellektuella utmaningen och självförverkligande, men också praktiska fördelar, som möjligheten att jobba hemifrån, karriärbyte och valet av ett yrke som passar deras kvalifikationer. Eliten av israeliska skönlitterära översättare har en helt annan syn på sin yrkesmässiga person. Sela-Sheffy observerar tre olika typer av karaktärsdrag som de skönlitterära översättarna tillskriver sig. Det första är *väktaren av språket och kulturen*. Detta karaktärsdrag anspelar på en djup kunskap i det kanoniserade målspråket. Dessa översättare motsätter sig moderna och innovativa influenser i målspråket, och ser sig själva som beskyddare av språket (Sela-Sheffy 2008b:5, 2008a:612). Det andra karaktärsdraget som skönlitterära översättare gärna framhäver är en *berikare* av språket och kulturen. Detta

anspelar på ett nära förhållande till andra språk och kulturer, och översättaren ser sig själv som en trendsättare, med uppgift att rädda den inhemska kulturen från provinsialism (Sela-Sheffy 2008b:5). Det tredje karaktärsdraget som Sela-Sheffy tar upp är översättaren som *konstnär*. Israeliska stjärnöversättare tenderar att mystifiera hellre än att definiera de kvalifikationer som krävs inom yrket, och hävdar att denna kompetens är en unik och oförklarlig gåva som man antingen har eller inte. Dessa översättare framställer sig gärna som okonventionella individer med okonventionella liv och excentriska eller asociala egenskaper (Sela-Sheffy 2008b:5, 2008a:615). Denna inställning i det översta skiktet av skönlitterära stjärnöversättare är också ganska vitt accepterad även bland ”vanliga” skönlitterära översättare. Detta inflytande menar Sela-Sheffy står i vägen för en professionalisering av det fält som utgörs av skönlitterär översättning.

4.2.3 Peter Flynn

Flynn (2007) utförde intervjuer med översättare av irländsk skönlitteratur i Nederländerna och Belgien som en studie i sin doktorsavhandling från 2006 med syfte att ”demonstrate the situated nature of translation practice and how it impacts on translation products” (Flynn 2007:21). Syftet med intervjuerna var att få reda på vad översättarna gjorde rent praktiskt när de översatte, och hur de tänkte på sitt arbete. Flynn uppmärksammade att det i intervjuvären förekom en stor mängd metaforer och metonymier. Dessa delades upp i olika kategorier och analyserades för att sedan gemensamt visa på något som Flynn valt att kalla *translatorial ethos*, vilket innebär en uppsättning idéer och attityder som förknippas med en särskild grupp av människor, eller en särskild aktivitet (Flynn 2007:22–30).

De intervjuade översättarna betonar ofta sin konstnärliga integritet, fnyser åt preskriptiva förhållningssätt, och menar att den egna erfarenheten väger tyngre än normer. Vidare liknas översättningen vid ett hantverk, som kräver tid och övning för att utvecklas och förbättras. En av översättarna hävdar att översättaren står poeten närmast när det gäller att läsa och att tolka verket, vilket lägger ett särskilt ansvar på översättaren. Vid ett tillfälle liknas översättaren vid en passionerad galning, vilket anspelar på översättarens drivkraft och entusiasm att till varje pris utföra sitt arbete så väl som möjligt, trots att det finns liten vinst att hämta i det. Man talar om att göra saker för kärleken till yrket, och sammanhållningen kollegor emellan, och om att bekräfta yrkesstatusen inifrån, trots att det utifrån sett kan verka som en otacksam syssla. Även om erkännandet från samhället i övrigt ofta uteblir, finns det inom yrkeskåren en

mycket stark yrkesstolthet och medvetenhet om yrkesgruppens värde som språkliga och kulturella ambassadörer, och den passionerade galenskapen har ett symboliskt värde inom yrkesgruppen, även om det för utomstående kan te sig som enbart galenskap (ibid:32–35).

Kvaliteten på översättningen står enligt svar som kommit fram i intervjuerna i proportion till den grad av samhörighet översättaren känner med författaren. Vissa menar att om man inte känner starkt för en författare eller hans verk, ska man avsäga sig uppdraget. Någon går så långt som att proklamera att han i princip aldrig tackar ja till förfrågningar, utan nästan uteslutande översätter eget utvalt material. Flynn har utarbetat ett schema som skildrar de olika nivåerna av översättarnas förhållningssätt till vilka typer av uppdrag man accepterar:

- a. Identifikation och följaktligen accepterande;
- b. Icke-identifikation och följaktligen nekande;
- c. Ambivalent accepterande blandat med en känsla av professionalism;
- d. Påtvingat accepterande på grund av ekonomiska behov, som resulterar i en sänkning av översättningens kvalitet (ibid:37).

Det ideala scenariot är antingen nivå a eller b, där översättaren har friheten och medlen för att acceptera eller neka uppdrag, beroende på om han/hon tycker att uppdraget verkar attraktivt. Detta är dock endast en verklighet för riktigt etablerade översättare som har råd, ekonomiskt och karriärmässigt, att välja som de vill bland material. Ett exempel på nivå c kan vara att en översättare erbjuds ett uppdrag som kanske inte verkar särskilt lockande, men tar sig an det ändå, med motiveringen att man även måste våga anta nya utmaningar, och att det hör till jobbat att åta sig denna typ av uppdrag. På nivå d kan översättaren på grund av ekonomiska omständigheter tvingas åta sig alla typer av uppdrag som kommer i dennes väg, och dessutom producera i mycket hög takt för att kunna försörja sig. Detta gör att både motivationen och kvaliteten riskerar att bli lidande (ibid:38).

En annan fråga som dyker upp i intervjuerna är konflikten mellan pengar och kvalitet. Som en översättare lite drastiskt uttrycker det: ”Do you know the translator’s paradox? The better his translations are the worse he gets paid. That’s the way it is, isn’t it?” (ibid:38). Det som åsyftas här är det faktum att ju längre en översättare arbetar med en översättning, desto högre blir kvaliteten, men desto sämre blir den ekonomiska utdelningen, eftersom översättarna betalas en fast summa för en bok oavsett hur lång tid de lägger ner på att översätta den. Denna inställning knyter an till det citat av Flaubert som presenterades i ett tidigare stycke: ”Ju mer samvetsgrant man utför sitt arbete, desto mindre tjänar man på det” (Flaubert, citerad i

Bourdieu 2000:138). Enligt denna logik måste man alltså offra den ekonomiska vinsten för kvalitetens skull, och vice versa. Att översättare öppet uttrycker de ekonomiska behoven som ett hot mot översättningens kvalitet är en tydlig indikation på konflikten mellan det symboliska och det ekonomiska kapitalet. Att vara lojal den litterära kvalitén, och därmed försaka den egna ekonomiska vinningen är det mest ansedda valet, eftersom det är ett bevis på ekonomisk uppoffring i konstens namn (Flynn 2007:39–40).

4.3 Sammanfattning av litteraturöversikten

Bourdieus idéer om fält och olika typer av kapital är i högsta grad användbara inom översättningsvetenskapens ramar. I denna uppsats är konflikten mellan kulturellt och ekonomiskt kapital av intresse, eftersom den är en del av problematiken kring översättarens yrkesval. Lindqvist, Sela-Sheffy och Flynn har alla i sina respektive analyser av översättarens syn på sitt yrke gått till Bourdieu och hans begrepp fält och kapital. I Flynns undersökning ser vi klara indikationer på att den konflikt mellan kulturellt och ekonomiskt kapital som växte fram bland franska författare på 1800-talet, verkar leva kvar även i dagens översättarkår i Nederländerna och Belgien. Sela-Sheffys undersökning visar att översättare i Israel håller väldigt hårt fast vid sin konstnärliga integritet, och strävar efter kulturell status och en konstnärlig image, medan de inte alls i samma utsträckning betonar värdet av ekonomisk avkastning. Detta tyder på att det även i Israel finns en motsättning mellan kulturellt och ekonomiskt kapital bland skönlitterära översättare. I Lindqvists undersökning ser vi vissa tecken på samma tendens även hos svenska översättare, även om denna intervjuundersökning gjordes i mindre skala, och inte tillåter några generaliseringar. Dock inbjuder den till att göra ytterligare undersökningar för att se om det finns attityder hos svenska översättare som favoriserar symboliska värden som konstnärlig integritet, litterär kvalitet och kreativitet framför ekonomisk belöning. Sela-Sheffy har också med aspekten av översättarens självbild, samt sökandet efter en gruppidentitet, vilket är relevant även i denna undersökning, eftersom dessa element kan vara avgörande i en översättarens yrkesval och synen på sin yrkesroll. Flynn undersöker graden av acceptans utav uppdrag, vilket är av intresse för denna uppsats, eftersom valet av uppdrag en översättare tar på sig eller refuserar kan säga en hel del om översättarens syn på den egna verksamheten, sin roll och sina mål med översättandet.

5. Metod

5.1 Val av empirisk metod

För att få fram mitt empiriska material valde jag att använda mig av intervjuer. Detta på grund av att ämnet för undersökningen berör frågor som kräver ingående och detaljerad information om hur översättare tänker och känner i frågor som rör deras yrkesroll. I en intervju finns det möjlighet att få mer utförliga svar än i en enkätundersökning, och det går att på ett bättre sätt ta del av informantens erfarenhet inom ämnesområdet genom att be denne ge exempel från sin egen erfarenhet som översättare. Dessutom är det en fördel att man som intervjuare befinner sig i samma rum som sin informant och kan se hur personen ifråga reagerar på vissa frågor, om denne blir engagerad, upprörd, glad eller irriterad över vissa frågor (Denscombe 2000:132). I kvalitativa intervjuer får man fram djupgående och detaljerad information från några få informanter, i stället för ytlig information från många (ibid:132), vilket passar väl för denna undersökning. Jag har valt en kvalitativ undersökning hellre än en kvantitativ, eftersom de data som behövs samlas in, och som beskrivs ovan (erfarenheter, känslor, m.m.) är en typ av information som inte så lätt låter sig kvantifieras.

5.2 Val av intervjumetod

Jag valde att använda mig av semistrukturerade intervjuer, då detta ger utrymme till flexibilitet i intervjun. Även om det finns frågor som bestämts i förväg, och även skickats till informanterna i förväg, så finns det utrymme för avvikelser. Vissa frågor kanske informanten vill fördjupa sig lite extra i, eller informanten kan genom associationer komma in på närliggande områden, och då finns det möjlighet att göra detta i en semistrukturerad intervju. En stor fördel med semistrukturerade intervjuer är att man på detta sätt i viss mån kan urskilja vilka frågor som intresserar informanten samt – vilket kan vara precis lika värdefullt i en analys – vilka frågor som inte intresserar (Rubin & Rubin 2005:15).

5.3 Val av informanter

Mina informanter, sex till antalet, är översättare från slaviska, romanska och germanska språk och har minst fyra års yrkeserfarenhet. Alla är relativt etablerade på översättarmarknaden. Inga av mina informanter översätter genomgående kommersiell litteratur eller renodlad

underhållningslitteratur, utan snarare vad man skulle kunna kalla smal litteratur, litteratur av erkända internationella författare, osv. Att informanterna skulle ha åtminstone några års erfarenhet och att de skulle vara relativt etablerade på översättarmarknaden var två viktiga kriterier för mitt val av informanter, eftersom det insamlade materialet till stor del skulle bygga på översättares upplevelser och erfarenheter. Om en informant har haft en mycket kort karriär som översättare, har denne inte heller så många erfarenheter att referera till. Att intervjua personer med kunskaper inom och erfarenheter av den skönlitterära översättarbranschen var viktigt (Gorden 1980:41) för att få en så insiktsfull skildring av översättarnas arbetsförhållanden som möjligt. Däremot var det inget kriterium att informanterna skulle ha en akademisk utbildning i skönlitterär översättning.

5.4 Undersökningens utförande

Intervjuer utfördes med sex översättare, intervjuernas längd varierade mellan 30 och 90 minuter. Ett formulär med frågor (se bilaga 1, sid 41) som kunde komma upp under intervjun skickades till informanterna någon dag innan intervjun skulle äga rum. Syftet med detta var inte att översättarna skulle förbereda färdiga svar inför intervjutillfället, utan för att de skulle vara förberedda på vilka ämnen som skulle tas upp i intervjun, och eventuellt få tid att reflektera lite över ämnena. Jag försökte formulera frågorna ganska öppet så att det skulle finnas utrymme för informanterna att resonera mer kring sina svar. Jag kombinerade frågor om ämnen som är nära förknippade med ämnet för denna uppsats med frågor som var av lite mer generell karaktär. Tanken bakom detta var att det även i de mest generella och övergripande frågor kan komma fram attityder, principer och annat som kan säga något om hur översättaren förhåller sig till sin yrkesroll. Att ha för många specifika frågor kan dessutom göra att informanten känner att intervjuaren är ute efter någon speciell typ av svar.

Intervjuerna utfördes på Tolk- och översättarinstitutet på Stockholms universitet, eller i vissa enligt informantens önskemål på annan plats, exempelvis på informantens arbetsplats. Intervjuerna var uteslutande individuella intervjuer, inga gruppintervjuer utfördes. De utförda intervjuerna spelades in och transkriberades i sin helhet. Totalt blev det 57 sidor transkriberat material. Jag har inte gjort någon exakt fonetisk transkribering, eftersom syftet här har varit att få med innehållet i informanternas svar, vilket har kunnats göra med en mer ungefärlig transkribering.

6. Resultat

Redovisningen av intervjuresultaten kommer att utföras från en kvalitativ utgångspunkt, utan försök att räkna svar på intervjufrågor eller att införa dessa i tabeller. Observationer av svar som visar sig vara relevanta med tanke på denna magisteruppsats syfte och forskningsfråga kommer att tas upp, oavsett om de uttrycks av ett stort antal informanter eller inte. I vissa fall kan en stor samstämmighet mellan informanterna i en särskild fråga belysas för att stärka vissa slutsatser, men det är inget som behöver motsäga den kvalitativa utgångspunkten, då detta inte görs systematiskt, och med betoning på hur stort antal informanter som svarar på ett särskilt sätt. Av hänsyn till informanternas anonymitet, uppges varken översättarens namn, källspråk eller annan information som kan röja informantens identitet. I utdrag från intervjuerna benämns översättarna med Öv samt varsitt nummer, till exempel Öv1, Öv2 osv.

6.1 Utbildning, väg till yrket

Samtliga översättare har eftergymnasial utbildning, flera är disputerade, och fyra av dem har även gått det litterära översättarseminariet på Södertörns högskola. Vissa menar att de har arbetat aktivt mot att bli översättare, att de har haft det som en dröm eller önskan. Andra beskriver yrkesvalet som en naturlig utveckling på en utbildning och karriär som alltid har haft stark anknytning till språk och litteratur. Ytterligare några uppger att yrkesvalet egentligen berodde på övertalning från någon annan. Informanten blev antingen övertalad att söka till Södertörn, eller tillfrågad att åta sig ett visst uppdrag. Yrkeserfarenheten varierar mellan 4 och 15 år.

6.2 Ekonomi

Enligt svar från informanterna så har det inte skett någon löneutveckling de senaste 15 åren. Dock påpekas det att förhandlingssituationen blivit bättre sedan ramavtalet mellan Författarförbundet och Förläggareföreningen slöts, eftersom förlagen respekterar minimihonoraret på 80 kronor per 1 000 tecken. Ingen av informanterna lever enbart på honoraren från sin översättarverksamhet, utan samtliga uppger att de är beroende av andra inkomstkällor, till exempel heltids- eller deltidsjobb samt stipendier. Översättare prissförhandlar oftast inför varje uppdrag, även om de i vissa fall uttrycker motvilja mot detta.

Dessutom märks en viss maktlöshet och frustration inför förlagens hårda förhandlingstekniker.

Utdrag 1. Löneförhandling

Brukar du förhandla om priset inför varje uppdrag?

Öv5: Ja, det är alltid lika hemskt. Det är inte roligt.

Vilka argument använder du dig av i en prisförhandling för att höja arvodet?

Öv5: Ja egentligen spelar det inte så stor roll vad man säger faktiskt, utan de kör på sitt. Jag brukar peka på den allmänna prisutvecklingen, jag måste också betala hyra och räkningar och mat. Men det bryr de sig inte så mycket om, som du ser på min löneutveckling (skrattar). Så jag får ju aldrig det jag begär. Jag försöker ju pressa upp det lite, men de kan ju sitta med 50-öringar du vet. ”102,50 – ja men då kanske vi kan säga 103.” Det är egentligen rätt genant.

Å andra sidan så omnämns löneförhandlingen även som en viktig process som tillför en viss professionalism i förhållandet mellan översättare och förlag, beroende på vilka typ av argument man använder.

Utdrag 2. Löneförhandling – professionalitet

Öv 6: Men samtidigt har det visat sig att, i det långa loppet – om man framhäver att den här boken är så och så svår, och jag behöver så och så mycket tid, och det bör kosta så och så mycket – det tycker de [förlagen] nog ändå är professionellt. Jag tror att det är det vi måste lära oss, att förhålla oss professionellt, och inte som lilla stackars jag som sitter ensam hemma jämt. Det där är en svår balansgång.

Ingen av informanterna visar något större intresse av att översätta fackspråkliga texter, till exempel EU-texter och liknande, som vanligtvis ger högre ekonomisk avkastning. Den vanligaste motiveringen är att det inte anses som tillräckligt stimulerande.

Utdrag 3: EU-texter

Öv1: Jag har ju faktiskt försörjt mig på det under två år, att översätta EU-texter. Jag tycker väl, jag har ju inget principiellt emot det, men jag tycker att det är fruktansvärt tråkigt. Det är så tråkigt så att man vill skjuta sig i huvudet (skrattar). Det är så tråkigt.

Vidare kan man observera att det finns ett relativt litet intresse bland informanterna för att prata om ekonomiska förhållanden. Frågor rörande ekonomiska förhållanden får ofta korta svar, och endast i undantagsfall är det någon informant som breder ut sig i svaret på någon

fråga i ämnet. Detta kan bero på att översättning av skönlitteratur är något som man ägnar sig åt på grund av andra intressen än de ekonomiska, så att dessa frågor av denna anledning ofta hamnar i bakgrunden.

6.3 Arbetsprocessen

Samtliga informanter beskriver en mycket lång och tålamodskrävande arbetsprocess med ett flertal genomgångar. Det finns vissa små variationer i tillvägagångssätt och antalet genomgångar, men i samtliga fall rör det sig om en långsam och tidskrävande process med ett stort antal genomläsningar.

Utdrag 4: Arbetsprocessen

Öv 3: Jag gör en grovöversättning först. Och sen så går jag tillbaka till texten med en gång. Sen så lägger jag texten ifrån mig ett par veckor, och så går jag igenom den en gång till. Sen låter jag någon kompis läsa igenom det, vi har ett sorts samarbete översättare emellan. Ja, och sen läser jag igenom det en gång till. Det är väldigt tålamodskrävande faktiskt. Och sen så när korrekturet väl kommer så läser jag igenom det också, flera gånger. Så där har man ju fördelen att man har en redaktör, och kanske ytterligare någon person på förlaget läser det.

En sådan långsam och omständlig process är gemensam för alla översättare, och den verkar anses som ett måste för att översättningen ska bli bra, vilket också påpekas:

Utdrag 5: Arbetsprocessens nödvändighet

Öv 5: Det tar sådan tid. Ett tag så tänkte jag att jag skulle bli snabbare med åren, men så är det ju inte. Det går inte göra det snabbare på något sätt, även om man är rutinerad. Det har inte med det att göra, det tar den tid det tar.

Dessutom poängteras av samma person (Öv5) att man behöver ordentligt med tid på sig för att kunna vara kreativ, och att stress kan göra att man låser sig, och att man inte vågar vara kreativ och ta ut svängarna på det sätt som krävs för att översättningen ska bli bra.

6.4 Uppskov

Flera av de intervjuade uppger även att de är beredda att begära uppskov för en deadline, och att de även har gjort det vid något tillfälle, för att få mer tid att bättra på sin översättning.

Detta innebär att de lägger ytterligare några veckor på en översättning som redan har tagit åtskilliga arbetsveckor. Dock poängteras vikten av att kontakta förlaget i god tid och försäkra sig om att de går med på ett uppskov. Att respektera kontraktet med förlaget ingår i yrkeshedern och professionalismen.

Utdrag 5: Uppskov

Öv 1: Det är ju också en förhandlingsfråga. Man har ju skrivit ett kontrakt, så att inte leverera den dagen är ju ett kontraktsbrott. Så vill man inte göra, men då får man ju säga: ”Jag skulle behöva några veckor till”, eller ”Nu lämnar jag första tre kapitlen så kommer resten sen, är det ok?” Det finns ju oftast någon marginal för det.

Utdrag 6: Respektera deadline

Öv 3: Har jag en deadline så håller jag naturligtvis den förstås. Eller så ber jag om anstånd i god tid, faktiskt. Så det är ju viktigt, jag skulle aldrig göra det utan att diskutera det med förlaget. Att inte leverera. Det är ju en del av professionalismen också, att man betraktas som en seriös översättare. Att man håller vad man lovar.

6.5 Tacka nej till vissa uppdrag

Vissa informanter kan även tänka sig att tacka nej till uppdrag om boken är för dålig eller för taffligt skriven. Typen av texter de värjer sig mot är böcker som uppfattas som ren underhållningslitteratur och som håller låg litterär kvalitet.

Utdrag 7: Tacka nej till uppdrag

Öv2: Det skulle jag kunna tänka mig att göra, om det är renodlad underhållningslitteratur som är alldeles för dåligt skriven, vilket gör den ganska ointressant att arbeta med. Dåliga massmarknadsförfattare.

Samtidigt är många noga med att understryka att de har tur som inte är i en sådan situation där de måste översätta böcker som de inte tycker om bara för att de måste betala räkningarna, och vissa påpekar även att de inte hade samma privilegierade situation i början av karriären, då de i större utsträckning fick acceptera vad de blev tilldelade. I något fall beskriver en översättare sin upplevelse av att hamna i ett fack där denne inte trivdes, och av att systematiskt arbeta sig ur detta genom att kämpa för att få andra typer av uppdrag.

Å andra sidan finns attityden att man som översättare bör kunna vara flexibel och översätta olika typer av texter, och inte bara de man själv tycker om. Bara för att en bok är kommersiell

betyder det inte att språket är enkelt att fånga, man måste kunna behärska även det registret, och detta menar en av informanterna är en del av professionalismen i översättandet.

Utdrag 8: Behärska olika texttyper

Öv3: Jag tror att man ska lära sig översätta olika slags texter, att det är det som gör att man blir en kompetent översättare. Och jag tror faktiskt inte att det är så mycket lättare att översätta en underhållningsbok än en seriösare bok. Man måste likväl hitta stilen där också, och man måste kunna den genren också.

Handlar det om någon form av professionalism?

Ja faktiskt. Man måste kunna det språket också, även om det är någon slags veckotidningsspråk, eller damtidningsspråk, så är det inte så självklart att man kan det språket faktiskt. Så flexibilitet är det som är utmaningen. Egentligen.

6.6 Förhållande mellan översättare och förlag

De gånger som översättarna uttrycker frustration och missnöje är det ofta i samband med att de pratar om förlagen. Det kan handla om svårigheterna i att prispförhandla med ett förlag, och att man som översättare uppfattar det som att förlagen betraktar översättning som en tråkig men oundviklig utgift.

Utdrag 9: Förlagens inställning

Öv6: Och det som är så hemskt är ju att, dels att förläggarna ser oss bara som kostnader och inte som resurs, men det är klart att det är ju en duktig post i en bokutgivning också, översättarkostnaderna. Och ibland försöker de till och med spela ut oss mot författarna och säga: ”Ni ska väl inte gnälla, ni får ju mer än författarna.”

Det förekommer ofta kommentarer bland informanterna som antyder att det inte spelar så stor roll vilka argument man använder i förhandlingar med förlag, de gör ändå alltid som de vill. Det kan av naturliga skäl vara svårt som enskild översättare att hävda sig mot ett stort förlag. I intervjuerna kommer dock uppgifter om att översättarna har börjat göra gemensam sak och prata ihop sig om lönenivåer och liknande frågor.

Utdrag 10: Samarbete

Öv6: Vi har fått en helt annan transparens. På så sätt också stärkt självmedvetandet så att förläggarna ibland säger: ”Ja vi vet ju att ni pratar med varandra”. Förr kunde de säga: ”Nej nej nej nej nej, så mycket har vi aldrig betalat.” Då visste man att de bara blåljög alltså. Det kunde stå någon bredvid som nyss hade fått så mycket.

Översättarna antyder dock att det är en skillnad mellan stora förlag och små förlag i inställning till översättande, och i vilken ”litteraturpolitik” man har. Vissa mindre förlag har vuxit fram ur problemet att de stora förlagen visar ett så litet intresse för att ge ut smal litteratur, eller utländsk litteratur i allmänhet. Dessa mindre förlag ses lite grann som förare av samma kamp som översättarna själva. Några översättare har själva tänkt på att göra samma sak, att starta eget förlag för att själva kunna ge ut böcker som de tycker borde finnas översatta till svenska.

Utdrag 11: Mindre förlag

Öv6: Man kan konstatera att de stora förlagen ofta är svårflörtade, medan små förlag ofta tar emot böcker och har ju gjort fantastiska insatser. Till och med har det ju grundats en massa små förlag som verkligen tar hand om lite udda litteratur. För de blev så trötta på att inga förlag ville – de kom ju också med förslag och blev nonchalerade.

6.7 Kärleken till arbetet

När det blir fråga om var någonstans behållningen i den skönlitterära översättningen ligger, kommer ofta den dubbla aspekten av språket och litteraturen fram. Om man älskar både språk och litteratur får man genom den skönlitterära översättningen dubbel behållning. Den kreativa processen framhävs, samt det njutbara med att få jobba med språket inom ramarna för den litterära världen.

Utdrag 12: Njutningen i att översätta

Öv4: Det första som gör att det är så roligt, det är att det är kreativt. Det är kreativt, man får använda sin fantasi. Det är samma njutning som när man läser en riktigt bra bok. Man får gå in i en annan värld, man får vara där, och samtidigt så får man arbeta med det som jag brukar kalla för ordmagi. Det finns en tjusning i att få arbeta med ord. Och att vrida och vränga på dem och formulera dem, och min kollega, XX som är professor på XX, han brukar hitta på alla möjliga namn för mig, därför att det är jag som är hans översättare. Jag är liksom ordfinnerskan, jag är... ja han hittar på en massa olika namn, och det ligger någonting i detta, att få bearbeta orden, bearbeta språket, som är väldigt njutbart. Det är väl det. Det är ungefär som att stå på scen. Det är inte så lätt att förklara, men det är en väldigt tillfredsställelse, det är väldigt roligt.

6.8 Utgivning och recension

Översättarna uttrycker starka känslor i samband med att en egen översättning kommer ut och recenseras. En del ger uttryck för den stora glädje som infinner sig när de står med en nyutgiven bok i handen som de själva har översatt. Andra uttrycker även klivna känslor som kommer av att man är rädd för att hitta fel i texten eller för att få en dålig recension.

Utdrag 13: Nyutgiven översättning

Kan du beskriva vad du känner och tänker när du får en nyutgiven bok i handen som du har översatt?

Öv1: Det är jättehäftigt (skrattar). Det är något av det mest upphetsande man kan tänka sig. När det luktar sådär ny bok, och så står det namn...

Utdrag 14: Blandade känslor

Öv3: Det är faktiskt både bra och dåligt, för om det är bra så är det himla kul, men om det inte är bra så är man ju öppen för offentlig kritik, och det är ju inte så roligt.

Informanterna uttrycker också en tydlig irritation över att översättaren ofta blir förbigången i recensioner, och i sammanhang där utländsk litteratur omtalas överhuvudtaget. Att folk i allmänhet inte tänker på att en utländsk författare faktiskt inte har skrivit en viss bok på svenska, utan den finns på svenska tack vare översättaren.

6.9 Det sociala nätverket

En aspekt av översättaryrket som informanterna talar om i positiva ordalag är det sociala sammanhang som den skönlitterära översättningen ger tillgång till. Skönlitterära översättare får möjlighet att vistas i kulturella sammanhang där de får träffa kollegor, förläggare och författare. Majoriteten av informanterna är medlemmar av Författarförbundets översättarsektion, och ytterligare någon planerar att gå med. Samma sak gäller för Översättarcentrum. Flera översättare uppger också att de vid något tillfälle blivit bekanta med någon eller några av de författare de har översatt, och har positiva erfarenheter av detta. Det uttrycks en stor glädje över att "få vara med" i ett kulturellt sammanhang, och att ha en uppgift där.

Utdrag 15: Att få vara delaktig

Öv4: ... om det inte har med teater att göra, för då är jag i min egen sfär. Då gör jag vad som helst. Jag skriver brev och ansöker om rättigheter, jag skriver brev om – ja precis vad som helst, för det är en sfär som jag tycker om att vara i. Och kan man inte stå på scen så kan man vara översättare, för att vara med, att vara delaktig. [...] När jag sitter här med dig så upptäcker jag hur viktig den här rollen faktiskt är för mig. Den är faktiskt en del av min identitet. Samtidigt som den är lite av en tröstidentitet, eftersom jag inte blev författare, i alla fall inte hittills, och jag blev inte journalist heller, och inte heller någon skådespelerska som står på scen. Utan det är ett sätt att kanske vara delaktig i en verksamhet som jag alltid har njutit väldigt mycket av.

6.10 Översättaren och redaktören

I den här sociala sfären ingår även förläggare och redaktörer, och översättarna uttrycker sig mycket positivt om samarbetet med redaktörerna. De beskriver kontakten med redaktören som en kreativ process där ord prövas och omprövas, det är ett givande och tagande av erfarenheter och kunskaper. Samtidigt skönjs en viss intressekonflikt, eftersom redaktören trots allt är förlagets representant, och utifrån ett försäljningsperspektiv tenderar att skala bort sådant som är udda och ovanligt i texten, och därmed också slätar ut en översatt text, så att de karaktärsdrag som fanns i originalet försvinner. Denna typ av beteende menar översättarna kan leda till att alla översatta texter ser likadana ut, och blir menlösa och intetsägande.

Utdrag 16: Redaktörens försäljningsperspektiv

Öv2: Det behöver inte vara så, men det är ett ganska vanligt perspektiv att... det finns något stilistiskt avvikande i originalet, och så har man försökt att behålla det i en översättning, så att det blir lite stilistiskt avvikande på svenska. Men en professionell redaktör ifrågasätter då ofta det här, därför att han eller hon kan ju inte se att det här är direkt motiverat, utan det ser bara konstigt ut. Då måste man försöka se till att det är motiverat i sitt sammanhang, så att det framgår att det är en stilistisk avvikelse, som är befogad i den översatta texten för att det ska fungera. Annars så ser redaktören det gärna ur något slags försäljnings/läsarperspektiv eller recensentperspektiv, att det här kommer man att reagera på. Och därför man kanske inte skulle välja det. Den här typiska normaliseringen av översättningen.

6.11 Rollen i det större sammanhanget

Översättarna tillfrågades även om vilken roll de tycker sig ha i det större sammanhanget, utanför den enskilda översättningssituationen. Många anser sig ha en roll på den svenska

litterära marknaden, genom att föra in nya element i den svenska litteraturen, och hindra att den svenska bokutgivningen blir alltför fattig och likformad, samt att försvara den översatta litteraturens domän, som ständigt verkar vara på väg att krympa.

Utdrag 17: En i raden

Öv4: Ja, som humanist så tycker jag att jag har en viktig roll. Och jag tycker att det är viktigt att det finns översättare, och att vi får ett utrymme. Och när jag tänker så, då ser jag mig själv som en i raden. Det är viktigt att man upprätthåller ett utrymme. Så att inte folk tänker att det inte behövs översättare eller översättningar. Det ska komma andra efter mig. Ett domäntagande.

Översättarna är mycket starkt medvetna om översättningens bidrag till det svenska kulturlivet, och är av åsikten att den svenska litteraturscenen skulle vara betydligt fattigare om det inte var för översättarna. Vissa översättare understryker det ansvar som översättare har i sin funktion av kulturens berikare, och även som upprätthållare av det svenska språkets domäner.

Utdrag 18: Översättarnas funktion och ansvar

Öv6: En översättning av ett utländskt verk tas ju upp i vår egen kanon. Det går ju inte att tänka bort Hagbergs översättning av Shakespeare, eller Rydelius översättning av Dostojevskij, eller bibelöversättningarna eller vad som helst som har blivit en del av vårt eget språk. [...] Men vi är på ett helt annat sätt införstådda med att vi översätter skönlitteratur, vilket inte engelskspråkiga länder gör på samma sätt, för de tror att allting funkar på engelska. Så på det sättet skulle jag ju önska att vi också begriper att vi har ett ansvar för det förhållandevis lilla språkområde vi ändå har. Både vad det gäller att vårda svenskan, men också att översätta.

7. Analys

7.1 Kulturellt kapital kontra ekonomiskt kapital

Enligt intervjuresultaten är det tydligt att man inte väljer yrket skönlitterär översättare för pengarnas skull. Men detta betyder inte nödvändigtvis att man förkastar allt vad ekonomiska intressen heter, som de franska 1800-talsförfattarna gjorde. I Lindqvists (2002) intervjuer med svenska skönlitterära översättare framgick det att det av vissa anses fult att tala om pengar inom kretsarna för den skönlitterära översättningen. Några sådana attityder har inte framkommit i denna undersökning. Tvärtom så prissförhandlar översättarna inför varje uppdrag och anser till och med detta vara en viktig del i en översättares professionalism. Den

frustration, och ibland även resignation som märks bland vissa av informanterna inför förlagens kompromisslöshet i förhandlingssituationen kan vara ett tecken på att det inte är översättarna själva som anser att kultur inte ska kosta pengar, och att man inte ska ta för mycket betalt för en kulturgärning. Den synen kommer troligtvis från något annat håll. En möjlighet kan vara att det finns en allmän uppfattning om att böcker inte ska vara för dyra och att kultur ska vara tillgängligt för alla och därför inte kosta för mycket, och att denna uppfattning bidrar till att priserna hålls ner. I slutändan beror översättarnas och även författarnas ekonomiska villkor på hur mycket konsumenterna är villiga att betala för deras alster. Detta påverkar förlagens budget i utgivningen, vilket i sin tur påverkar översättarens möjligheter att förhandla upp arvodet. Det är möjligt att inställningen att litteratur inte ska kosta pengar, som fanns hos litteraturproducenterna själva i Frankrike på 1800-talet, har spridit sig från dessa till allmänheten och litteraturkonsumenterna, vilket bidrar till att översättarna tvingas acceptera den modesta ersättning de får för sitt arbete. Detta är bara en tankegång som inte kan bekräftas eller verifieras i detta arbete, och som man skulle behöva undersöka närmare för att kunna utveckla ytterligare. Här nöjer vi oss med att konstatera att det inte är översättarna själva som sätter barriärerna för hur mycket de ska ta betalt för en översättning. Att skönlitterära översättare skulle se ner på ekonomiska intressen är inget som har framkommit i denna undersökning. Tvärtom så engagerar sig översättarna i ekonomiska frågor, dels för egen del i den enskilda prisförhandlingen, dels som yrkesgrupp, för att sätta större press på förläggarna och stärka översättarnas förhandlingsposition.

Däremot har det visat sig att i de fall då översättarna skulle ha en möjlighet att öka den ekonomiska vinsten till exempel genom att öka produktionstakten, men då med risk för att sänka kvaliteten, så väljer översättarna i stället att i första hand försäkra sig om att kvaliteten håller en godtagbar nivå. Att öka arbetstakten och riskera att sänka kvaliteten på sitt arbete ses inte som något alternativ. Här månar översättarna mer om sin status som kvalitetsöversättare än om sin ekonomiska vinning. Det finns även en öppenhet för att tacka nej till att översätta texter som man inte tycker håller tillräckligt hög kvalitet. Att vissa översättare i början av sin karriär fått översätta t.ex. deckare, och sedan medvetet tagit sig ur den genren, för att röra sig mot mer seriös litteratur, kan tydas som en strävan mot att röra sig från lågprestige-fältet till högprestige-fältet, för att använda Lindqvists terminologi. Intresset för att översätta facktexter som skulle ge större ekonomisk vinning är svalt.

Dessa prioriteringsmönster hos översättarna kan tyda på att det finns en intressekonflikt mellan ekonomiskt och kulturellt kapital, även om den inte tar sig lika drastiska uttryck som hos författarna i Frankrike på 1800-talet. Enligt Bourdieu ansåg dessa författare att de ekonomiska och kulturella kapitalen var oförenliga, och en författare som vann ett stort ekonomiskt kapital på sin verksamhet, förlorade i kulturell kapital. Även om de i denna undersökning intervjuade svenska översättarna inte uttalat ställer de ekonomiska värdena i motsatsförhållande till kulturella värden på samma sätt, så får ofta de ekonomiska värdena stå tillbaka för de kulturella. Detta kan tyda på att det kulturella kapitalet i den skönlitterära översättarvärlden väger tyngre än det ekonomiska kapitalet, även om man inte anser att det ena måste utesluta det andra.

7.2 Jämförelse med Sela-Sheffys studie

Sela-Sheffy nämner i sitt arbete att hon märker ett motarbetande av yrkeskårens professionalisering bland elitöversättarna i Israel. Hon pekar på den trend som finns bland facköversättarna i Israel, som går mot standardisering av verksamheten och den akademiska utbildningen. Detta ställer hon sedan i kontrast till de skönlitterära översättarna, som snarare mystifierar sin egen verksamhet och de egenskaper som gör en bra skönlitterär översättare. I denna undersökning bland svenska skönlitterära översättare märks dock inga sådana tendenser. Där märks i stället samma tendens som hos de israeliska facköversättarna, en strävan mot ökad professionalism. Många av informanterna har själva gått en utbildning i skönlitterär översättning, och generellt bland samtliga informanter finns enbart positiva attityder till utbildning som en väg in till den skönlitterära översättningen. Upprepade gånger i undersökningen betonar informanterna vikten av att förhålla sig professionellt till sin verksamhet i olika situationer, till exempel i löneförhandlingar, eller när det gäller att hålla deadlines.

Skillnaderna i förhållningssätt mellan svenska och israeliska översättare kan delvis förklaras med vilka mål man som yrkeskår strävar emot. I Israel kämpar man för att upprätthålla det ”stjärnsystem” som har vuxit fram ibland skönlitterära översättare, och för att detta ska vara möjligt krävs att det endast är en liten, exklusiv skara som kommer in i den cirkel som utgörs av dessa stjärnöversättare. Därför är det logiskt att man försöker mystifiera och fördunkla vägen dit, för att göra det svårare att ta sig in i denna krets. Om för många översättare klarar av att ta sig upp till toppen av översättarvärlden är det inte längre någon exklusiv värld, och då faller hela stjärnsystemet. Utbildningar i skönlitterär översättning,

standardisering och professionalisering av den skönlitterära översättningsverksamheten som öppnar upp för flera att bli framgångsrika översättare är alltså ett hot emot dessa stjärnöversättare. I Sverige är motivet ett annat, att döma av det som kommer fram hos informanterna i denna undersökning. Det talas mycket om yrkeskårens bästa, om hur viktigt det är att översättarnas ställning stärks, dels i förhållande till förlagen, men även i samhället i övrigt. Ett sätt att uppnå detta är bland annat en akademisk utbildning, som den på Södertörn. Ett annat steg som översättarna har tagit är att de har slutit sig samman för att bli starkare i prisförhandlingarna med förlagen, vilket förläggarna har fått erfara och är starkt medvetna om. Det finns ett annat förhållningssätt till den roll och det ansvar man har som skönlitterär översättare, och en tro på att det man gör för yrkeskårens bästa inte bara gynnar översättarkåren som sådan, utan även stärker den enskilde översättarens ställning.

En beröringspunkt mellan de israeliska och de svenska översättarna är försöken att skapa en gruppidentitet, även om dessa försök tar sig något olika uttryck i de olika länderna. I Israel har man försöka skapa en bild av den skönlitterära översättaren som besittande vissa egenskaper, med vissa bestämda preferenser när det gäller kultur eller livsstil. ”Att vara skönlitterär översättare” har blivit en fråga om livsstil och personlighet, inte bara om att ha en viss typ av utbildning eller en viss typ av sysselsättning. I Sverige tar sig sökandet efter en gruppidentitet andra former. Det finns en stark tendens till att söka sig till intresseföreningar och organisationer, då främst Författarförbundet och Översättarcentrum. Att översättarna så gärna sluter sig samman och organiserar sig, understryker vikten av det så kallade sociala kapitalet (Bourdieu 1992b), vilket vi ska återkomma till längre fram i analysen.

Vad gäller Sela-Sheffys indelning av de tre olika typer av karaktärsdrag som israeliska översättare gärna anammar, dvs. målspråkets väktare, målkulturens berikare, eller konstnär, så är mellankategorin den som de flesta informanterna i denna undersökning stämmer överens med. Samtliga informanter talar om vikten av att introducera nya element i den svenska kulturen, att vara inkörsporten för ny, spännande litteratur, osv. Ingen uttrycker det som sin uppgift att skydda det svenska språket och den svenska kulturen från nya influenser. Detta skulle ha rimmat illa med uppgiften som berikare av det svenska språket och den svenska litteraturen. Skillnaderna i ställningstaganden kan bero på att det i Israel finns översättare som är bättre utbildade i äldre och mer högspråkliga former av hebreiskan, vilket de ser som sin största tillgång som översättare, eftersom detta är en kunskap som inte alla översättare besitter. Därför värnar man om den språkliga traditionen, och vill behålla distinktionen mellan

mer modern och vardaglig hebreiska och den äldre formen. Eftersom svenskan inte har samma språkliga distinktion har vi inte samma gränsdragning mellan översättare, även om det finns översättare som tydligare betonar vikten av en idiomatisk svenska, medan andra är mer öppna för språklig innovation. Sela-Sheffys tredje karaktärsdrag, översättaren som konstnär, är inte heller aktuellt bland informanterna. Det betyder inte att man inte ser sitt arbete som ett konstnärligt hantverk, utan snarare att man inte har samma förväntan på översättarens personlighet som i Israel.

7.3 Jämförelse med Flynns studie

Informanterna i Flynns intervjuer framhäver gärna kärleken till yrket och hedern i att till varje pris utföra ett bra jobb. Enligt Flynn finns det en konflikt mellan den ekonomiska vinningen och ett noggrant utfört arbete. Ju mer tid en översättare lägger ner på att förbättra sin översättning, desto mindre blir den ekonomiska vinningen. Enligt Flynns informanter anses det bland de belgiska och nederländska översättarna som mer hedervärt att prioritera kvalitet framför ekonomisk vinning. I Sverige finns samma problematik, eftersom översättare även här betalas en klumpsumma för varje uppdrag. Trots detta så beskriver samtliga mina informanter en lång och extremt noggrann arbetsprocess, som uppenbarligen sänker den ekonomiska lönsamheten. Flynn ser denna typ av prioritering som ett bevis på att det kulturella kapitalet är viktigare för skönlitterära översättare än det ekonomiska kapitalet, vilket verkar som en rimlig slutsats även när det gäller de svenska översättarna i denna undersökning. Det är dessutom logiskt, med tanke på att skönlitterära översättare arbetar inom det litterära fältet, där det kulturella kapitalet skattas mycket högt. Om då en översättare skulle sluta att prioritera den litterära kvalitén på sitt arbete, och i stället satsa på att få största möjliga ekonomiska vinning, så skulle det bli svårt att vinna respekt inom det egna fältet. Alla informanter i denna undersökning har dessutom uttryckt ett stort litterärt intresse, och uppgett att detta har bidragit starkt till deras yrkesval. Om man som översättare då prioriterar bort det litterära värdet till den ekonomiska vinningens fördel, blir arbetet ur denna synpunkt meningslöst. En annan aspekt, som inte tas upp av Flynn, men som vuxit fram ur denna undersökning är att inte bara kvalitén på arbetet skulle försämrans om man ökade arbetstakten, utan även nöjet i själva utförandet skulle försvinna. Många av informanterna ger uttryck för glädjen i att arbeta med språket, det ständiga sökandet efter de rätta orden, kreativiteten, med mera. Allt detta skulle bli lidande om översättaren drastiskt skulle öka tempot i

produktionsprocessen. Det skulle inte finnas tid till att söka efter ord, att slå upp i flera lexikon, fråga vänner och så vidare. Enligt översättarna så behöver man tid för att kunna vara kreativ. Eftersom det inte är troligt att man väljer yrket skönlitterär översättare för pengarnas skull, utan hellre på grund av översättningens njutbara egenskaper, så försvinner behållningen med att översätta om kreativiteten och det litterära värdet tas ifrån arbetsprocessen. Detta argument blir särskilt starkt med tanke på att de flesta av informanterna har andra inkomstkällor för att klara av de dagliga utgifterna. Översättningen är således i de allra flesta fall en verksamhet som man utövar för den personliga behållningens skull, ofta på sin fritid. Även om man som översättare vill ha skäligt betalt för sitt arbete, så försvinner poängen med översättandet om det övergår till att bli en snabb, mekanisk produktion som visserligen ger större ekonomisk vinning, men mindre intellektuell och kreativ stimulans.

Intervjusvaren från denna undersökning har analyserats utifrån Flynns steg för olika nivåer av acceptans. En repetition av Flynns indelning ges nedan för att underlätta för läsaren att följa resonemanget.

- a. Identifikation och följaktligen acceptande;
- b. Icke-identifikation och följaktligen nekande;
- c. Ambivalent acceptande blandat med en känsla av professionalism;
- d. Påtvingat acceptande på grund av ekonomiska behov, som resulterar i en sänkning av översättningens kvalitet.

Några av mina informanter skulle hamna på nivå a och b enligt denna modell eftersom de kan tänka sig att tacka nej till uppdrag som inte faller dem i smaken, medan andra ligger på nivå c eftersom de hävdar att det hör till professionalismen att kunna översätta även sådana typer av texter som man själv inte tycker om att läsa. De som meddelar att de är öppna för att tacka nej till uppdrag, understryker också att de har tur som är i en sådan position att de kan tacka nej. Vissa uppger också att de i början av sin karriär fick ta de uppdrag som de kunde få, innan de etablerat sig och skaffat sig en position på fältet. De har alltså arbetat sig upp ifrån nivå d till nivå a-b, och känner ingen önskan att gå tillbaka. Man bör dock inte säga att ett påtvingat acceptande alltid medför en sänkning av ambitionen när det gäller översättningens kvalitet. Informanterna i denna undersökning är tvärtom noga med att understryka att det, även om man inte tycker om den bok man översätter, är viktigt att översättningen håller god kvalitet.

Detta gäller särskilt om man vill jobba sig uppåt på stegen och skapa sig en position där man kan välja vilka uppdrag man vill åta sig. Här går det att föra samma resonemang som i föregående stycke, nämligen att skönlitterära översättare har valt sitt yrke utifrån intresse, och att då översätta något som de inte finner njutbart eller stimulerande, är mer eller mindre meningslöst. Det kan man göra för att upprätthålla en nivå av professionalism, eller för att till en början komma in på den skönlitterära översättningsmarknaden, men idealet är ändå hela tiden att kunna välja de uppdrag som man själv tilltalas av.

7.4 Översättarnas drivkraft uppdelad i tre nivåer

Efter att ha granskat resultaten i denna undersökning och analyserat dessa med utgångspunkt från det presenterade teoretiska ramverket, har jag valt att göra en indelning av drivkrafter i tre olika nivåer, där varje nivå utgör en särskild aspekt av det som svenska skönlitterära översättare tycks få ut av sitt yrke, och det som verkar driva dem att fortsätta med det de gör.

Den första nivån är *den personliga tillfredsställelsen*. En människa som är språkligt, litterärt och kulturellt intresserad, kan genom det skönlitterära översättandet verkligen få sitt lystmäte. Informanterna talar gärna om njutningen i att arbeta med språket, kärleken till litteraturen och sitt arbete, med mera. Det skönlitterära översättandet bjuder på kreativa utmaningar som till exempel facköversättning inte i samma mån erbjuder. Både Sela-Sheffy och Flynn har gjort liknande observationer i sina undersökningar: att översättare ofta understryker kärleken till arbetet och den intellektuella och kreativa utmaningen som en stor källa till personlig tillfredsställelse. En annan källa till personlig tillfredsställelse är den bekräftelse som översättaren får av att få sina översättningar publicerade, och kanske även recenserade, förutsatt att recensionen är god. När översättaren förbises eller omtalas negativt i recensioner och liknande, så förtas den tillfredsställelse och bekräftelse som är en del av översättarens belöning, därför är det inte underligt att översättarna så starkt uttrycker sin irritation över detta. Även pengar kan ses som en källa till personlig tillfredsställelse. Det skönlitterära översättandet ger låg ekonomisk avkastning, och valet av detta yrke kan kanske tolkas som att man är helt ointresserad av pengar. Detta är dock inte fallet. Tvärtom förhandlar skönlitterära översättare om löner med förlagen och försöker förbättra sina villkor på detta område.

Den andra nivån är *den sociala gemenskapen*. Översättarna uttrycker sin glädje över att få tillhöra översättarkåren som yrkesgrupp, men även det större litterära sammanhanget som

inberäknar översättare, författare, litteraturskribenter, förlagsrepresentanter, redaktörer, osv. Här ser vi vikten av vad Bourdieu kallar socialt kapital, eftersom detta både är förutsättningen och belöningen för en framgångsrik översättningsverksamhet. Relevanta är också Sela-Sheffys observationer om ett sökande efter en gruppidentitet bland skönlitterära översättare. Ett uttryck för den sociala grupptillhörigheten hos undersökningens informanter är medlemskapet i Översättarcentrum och Författarförbundets översättarsektion. Att organisera sig översättare emellan kan vara givande på så sätt att översättarna får möjlighet att utbyta erfarenheter och intressen, samt att de kan samarbeta för att skaffa sig en starkare ställning gentemot förlagen, vilket ramavtalet 2004 är ett tecken på. På detta sätt kan översättare använda sig av den sociala gemenskapen för att förbättra de ekonomiska förhållandena, både för egen del och för yrkeskåren som helhet.

Det sociala nätverket utanför översättarkåren som består av förlag, författare, m.m. är minst lika viktigt, om inte viktigare, eftersom de utgör själva förutsättningen för översättningsverksamheten. Även om översättarna ofta uttrycker irritation och frustration när de talar om relationen till förlagen så finns det även positiva aspekter, bland annat samarbetet mellan översättaren och redaktören, vilket beskrivs som en kreativ och givande process. Här kan vi jämföra med Sela-Sheffys resultat, där de israeliska översättarna knappt överhuvudtaget erkände redaktörens betydelse i skapandeprocessen av en översättning. En annan upptäckt vad gäller relationen till förlagen är att översättarna ofta gör en skillnad mellan de små förlagen och de stora. De små förlagen har ofta bildats av personer som strävat efter att lyfta fram den smalare litteraturen men ignorerats av de större, mer kommersiella förlagen och därför tagit saken i egna händer och startat eget. Dessa förlag ses som delaktiga i den kamp som översättare driver för att värna om översatt litteratur, särskilt från mindre och lite mer ovanliga källspråk. Somliga översättare uttrycker mer eller mindre specifika planer på att en gång starta eget förlag, just för att bättre kunna främja den typ av litteratur de själv tycker borde finnas på den svenska litteraturscenen, tillgänglig för en svensk publik.

Detta för oss in på den tredje nivån av översättarnas drivkraft, *det högre syftet*. Utöver den personliga tillfredsställelsen och den sociala gemenskapen, finns även hos översättarna en känsla av ansvar för den översatta litteraturens plats i det svenska litterära utrymmet. Bland översättarna ser man allvarligt på det minskade intresset för översatt litteratur (med undantag för engelskspråkig litteratur), bland förläggare, bokhandlare och marknaden i stort. Översättarna ser det som sin uppgift att försvara en domän som hotas av den bredare svenska

och engelsk-amerikanska litteraturen, och att söka vägar för att lyfta fram den smalare översatta litteraturen. Som nämnts ovan, så är en del översättare beredda att ge ut böcker på eget förlag för att kunna få ut de böcker som de större förlagen inte är intresserade av. När Bourdieu (2000) beskriver de franska 1800-talsförfattarnas kamp, tar han även upp idén om ”*l’art pour l’art*”, dvs. konsten för konstens skull. För dessa författare spelade det inte så stor roll om deras verk hade någon publik att tala om. Syftet med deras konst var konsten i sig själv. Om man vill sammanfatta översättarnas kamp på samma kärnfulla sätt, skulle man kunna säga att det är ”översättning för allmänhetens skull”. Det finns vissa likheter mellan de olika kamperna, exempelvis motverkandet av kommersialismen i kulturlivet, men de svenska översättarna är inte likgiltiga för huruvida det finns en läsarkrets eller inte. De översätter för att de vill presentera något för den svenska publiken. För att en översättning ska vara både möjlig och meningsfull krävs det att det finns en författare, en översättare och en publik.

Att undersöka hur skönlitterära översättare resonerar kring sitt yrkesval ger oss en möjlighet att få översättarens perspektiv på vad som är viktigt i deras arbete, vad en översättning betyder och hur mycket den är värd, samt i vilka värden den mäts. Det är också möjligt att få en överblick över vilka värden som anses som mindre viktiga bland översättare, och vilka frågor som kanske hamnar i skymundan. Att det är de kulturella intressena som driver översättarna är ganska tydligt, och kanske inte någon överraskning i sig. Men betyder detta då att de ekonomiska värdena helt kan räknas bort? I denna undersökning har framkommit att även om de ekonomiska värdena inte kommer i första hand när man väljer att bli skönlitterär översättare, så är det ändå en viktig aspekt i verksamheten, och översättarna strävar för att förbättra sina villkor på det området, men oftast med stort motstånd från förlagen. Även om de två intressena, de kulturella och ekonomiska, ibland drar åt olika håll, behöver inte nödvändigtvis det ena utesluta det andra.

8. Sammanfattning

I föreliggande uppsats undersöks hur skönlitterära översättare resonerar kring sitt yrkesval och sin yrkesroll. I semistrukturerade intervjuer har sex skönlitterära översättare fått utveckla sina tankar i frågor som rör deras verksamhet, arbetsförhållanden, med mera. Materialet från dessa intervjuer har sedan analyserats enligt en kvalitativ analysmetod. Det teoretiska ramverket har utgjorts av Bourdieus begrepp *socialt kapital*, *ekonomiskt kapital* och *kulturellt kapital*, och den konflikt som växte fram mellan de två sistnämnda kapitalformerna i Frankrike på 1800-

talet i vissa författarkretsar. Tidigare forskning har utförts inom översättningsvetenskapen med tillämpning av Bourdieus kapitalbegrepp. Bland andra Peter Flynn, Rakefet Sela-Sheffy och Yvonne Lindqvist använder sig av Bourdieus modell för olika slags kapital i sina studier. Dessa studier utgör också en del av det teoretiska ramverket för denna uppsats.

Enligt resultaten från undersökningen har det framkommit att man som översättare inte har valt det yrke man har valt för den ekonomiska vinningens skull. I stället framhålls kärleken till språket, litteraturen och andra kulturella värden. Det finns vissa intressekonflikter mellan det ekonomiska och det kulturella kapitalet, som ofta visar sig i översättarnas prioriteringar. I de fall då de måste välja mellan litterär kvalitet och ekonomisk vinning väljer översättarna i regel det förstnämnda. Däremot finns inga tecken på det uttalade föraktet mot ekonomiska värden, som Bourdieu hävdar fanns bland författarna i Frankrike, och som även Sela-Sheffy, Lindqvist och i viss mån även Peter Flynn har upptäckt i sina undersökningar bland skönlitterära översättare. Översättarna ser sig som berikare, för att använda Sela-Sheffys terminologi, av den svenska litteraturen, och ser det som sitt ansvar att kämpa för den översatta litteraturens position på det svenska litterära fältet. Man kan se det som att behållningen i att vara översättare idag ligger på tre olika nivåer. Först är det den personliga tillfredsställelsen, njutningen i att arbeta med språk och litteratur, samt bekräftelsen man får i samband med utgivning, recensioner, med mera. Den andra nivån är den sociala gemenskapen. Att som översättare få tillhöra ett socialt sammanhang, som dels består av översättarna som yrkesgrupp, men även av författare, förläggare, och andra medlemmar av den kulturella och litterära sfären. På den tredje nivån ligger det högre syftet som översättare ser sig vara delaktiga i. De ser sig själv som förare av en kamp för att försvara den översatta litteraturen, utan vilken den svenska litteraturvärlden skulle vara betydligt fattigare och alltför likformad. De kämpar enträget mot tendensen i dagens svenska bokutgivning att i större utsträckning favorisera svensk och anglosaxisk litteratur, till nackdel för litteratur från mindre, smalare språk.

Denna uppsats öppnar upp för flera möjligheter till uppföljning, dels av översättarnas ekonomiska och sociala villkor, och deras arbetsförhållanden, men även för undersökningar gällande översättarnas läsvanor och deras insikt i den utländska litteraturen. En större undersökning som kartlägger de ekonomiska förhållandena för svenska skönlitterära översättare vore ett gott första steg till att öka medvetenheten om översättarnas ekonomiska förhållanden, och på sikt kanske även förbättra dessa. På så sätt kanske de skönlitterära

översättarna, som i allt större utsträckning numera har en akademisk yrkesutbildning, kan leva på sin översättningsverksamhet, och slippa förskjuta denna till kvällar och helger.

Att intervjua översättare om deras syn på sin yrkesroll har gett en idé om vilken funktion de anser att de fyller i den svenska litteraturen, och därmed den funktion de anser sig ha i det svenska samhället. Att vidare studera översättarnas syn på litteratur, deras litterära smak och vad de tycker bör finnas översatt kan vara värdefullt, inte bara för översättningsvetenskapen, men även för bokutgivningen i Sverige. Översättarna med sina rika språkliga och kulturella kunskaper har ofta en god uppfattning om vad som händer på litteraturfronten i sina respektive källspråksländer, vilket är en kunskap som kan vara mycket värdefull inom utgivningsbranschen. Om översättarna i större utsträckning fick vara delaktiga i urvalsprocessen för den översatta litteratur som ges ut, skulle detta kunna stärka dem i deras kamp för att få ut den litteratur som de brinner för, vilket i sin tur skulle kunna på ett värdefullt sätt berika det svenska kulturlivet.

Referenser

Tryckta källor:

Bourdieu, Pierre. (2000). *Konstens regler*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Bourdieu, Pierre. (1992a). *Texter om de intellektuella*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Bourdieu, Pierre. (1992b). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.

Broadly, Donald. (1989). *Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi*. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet, FoU-enheten.

Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Flynn, Peter. (2007). "Exploring literary translation practice. A focus on ethos". *Target* 19:1. 21–44.

Gorden, Raymond L. (1980). *Interviewing: Strategies, Techniques and Tactics*. Homewood: The Dorsey Press.

Hjelm-Milczyn, Greta. (1996). *Gud nåde alla fattiga översättare*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Lindqvist, Yvonne. (2002). *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Rubin, Herbert J., Rubin, Irene S. (2005). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Sela-Sheffy, Rakefet. (2005). "How to Be a (Recognized) Translator. Rethinking Habitus, Norms, and the Field of Translation". *Target* 17:1. 1–26.

Sela-Sheffy, Rakefet. (2008a). "The Translators' Personae: Marketing Translatorial Images as Pursuit of Capital." *Meta* LIII, 3. 609–622.

Shumway, David. (1997). "The Star System in Literary Studies". *PMLA* 112:1. 85–100.

Simeoni, Daniel. (1998). "The Pivotal Status of the Translator's Habitus". *Target* 10:1. 1–39.

Internetkällor

CEATL. (2008). *Comparative income of literary translators in Europe*. Hämtat på CEATL:s hemsida, <http://www.ceatl.eu/docs/surveyuk.pdf>. Hämtat 2009-03-31.

Schmitterlöw, Teresa. (2006). *Varje ord på guldvåg. Aimée Delblanc, översättare*. Hämtat från Arbetsförmedlingens hemsida,

- <http://www.arbetsformedlingen.se/Yrken/Article.aspx?iArticleId=56170>. Hämtat 2009-03-31).
- Sela-Sheffy, Rakefet. (2008b). *On the Status and Professional Self-Perception of Translators in Israel*. <http://www.tau.ac.il/~rakefet/papers/RS-IsraeliTranslators%5BIstanbul2008%5D.pdf>. Hämtat 2009-03-31.
- Sveriges Författarfond. (2009). *Författar- och översättarpennning*. Hämtat från Sveriges författarfonds hemsida, www.svff.se. Hämtat 2009-03-31.
- Sveriges författarförbund. (2008). *Arvoden och kontrakt*. Hämtat från Sveriges författarförbunds hemsida, <http://www.forfattarforbundet.se/sff/main.nsf/3/C0D2C1693C62F22AC1257295002E563F>. Hämtat 2009-04-03.
- Sveriges författarförbund. (2004a). *Minimihonorarsavtal*. Hämtat på författarförbundets hemsida, http://www.forfattarforbundet.se/sff/pdf/avtal_overs_minimihonorarsavtal_2004.pdf. Hämtat 2009-03-31.
- Sveriges författarförbund. (2004b). *Ramavtal*. Hämtat på författarförbundets hemsida, http://www.forfattarforbundet.se/sff/pdf/avtal_ram_oversattare_2004.pdf. Hämtat 2009-03-31-
- Sveriges författarförbund. (2004c). *Standardformulär*. Hämtat på författarförbundets hemsida, http://www.forfattarforbundet.se/sff/pdf/avtal_standardavtal_2004.pdf. Hämtat 2009-03-31.
- Tolk- och översättarinstitutet. (2009). *Översättaryrket*. Hämtat på Tolk- och översättarinstitutets hemsida, www.tolk.su.se. Hämtat 2009-03-31.

Bilaga I: Intervjufrågor

Therese Nymans

Magisterarbete i översättningsvetenskap

Tolk- och översättarinstitutet

Stockholms universitet

Frågor till intervjuer med skönlitterära översättare för magisterarbete i översättningsvetenskap

Bakgrund/yrkesbana:

Hur länge har du jobbat som skönlitterär översättare?

Vilket/vilka språk översätter du ifrån?

Vilken typ av litteratur översätter du?

Vad har du för akademisk bakgrund?

Har du gått någon utbildning i skönlitterär översättning?

Hur kom det sig att du blev översättare?

Är du med i någon förening eller något förbund som är knutet till ditt yrke?

Vad är den största behållningen med att arbeta som översättare, enligt dig?

Ekonomiska villkor:

Livnär du dig endast på (den litterära) översättningen, eller har du något annat inkomstbringande yrke?

Om du har ett annat yrke, hur ser fördelningen ut tidsmässigt yrkena emellan?

Hur har löneutvecklingen sett ut sedan du började översätta?

Brukar du förhandla om priset inför varje uppdrag?

Vilka argument använder du dig av i en prispförhandling för att höja arvudet?

Hur ställer du dig till att bedriva någon annan form av översättning som är mer ekonomiskt vinstbringande, t.ex. översättning av facktexter, EU-texter och liknande?

Urval av material:

Hur går det till när du väljer ut material?

Vilken typ av litteratur föredrar du själv att läsa?

Finns det någon strategi i valet av text?

Har du någonsin tackat nej för att du inte vill förknippas med en viss författare eller typ av litteratur?

Hur ser ditt drömprojekt ut?

Hur viktigt är det att man tycker om den författare man översätter?

Du får en förfrågan att översätta en bok av en författare som du inte alls tycker om, men som vanligtvis genererar försäljningssuccéer. Du har chansen att få ett bra arvode. Hur gör du?

Du läser en debutroman av en hittills okänd författare och tycker att den är helt fantastisk. Det är en smal genre och du förstår att det kanske inte blir någon försäljningssuccé men du tycker att den borde finnas översatt till svenska. Hittills har inget svensk bokförlag visat något intresse av att ge ut den. Vad gör du?

Arbetsprocessen:

Vilka tider på dygnet/i veckan översätter du oftast?

Kan du beskriva din arbetsprocess?

Har du varit med om att redaktören har synpunkter på din översättning?

Om ja, hur reagerar du då?

Kan du beskriva vad du känner och tänker när du får en nyutgiven bok i handen som du har översatt?

Tidsaspekt:

Hur mycket tid lägger du ner ungefär på en ”normaltjock” bok, ca 200-300 sidor?

Hur viktigt är det för dig att hålla deadlines?

Hur kan en snäv deadline påverka ditt arbete?

Kan du tänka dig att skjuta på en deadline för att få mer tid att förbättra din översättning?

Yrkesrollen:

Hur ser du på din roll som översättare av ett särskilt verk eller en särskild författare? Hur står din text i förhållande till källtexten, och hur står ditt skrivande i förhållande till originalförfattarens skrivande?

Blir du bekant med de författare du översätter?

Hur ser du på din roll i det större sammanhanget, vad är ditt bidrag till den svenska litteraturen, eller rentav till det svenska samhället?

Har du någon gång blivit omnämnd i en recension av en bok du översatt?

Har du någon gång blivit utelämnad/förbisedd i en recension av en bok du översatt?

Hur mycket betyder en bra/dålig recension?

Vilka egenskaper bör en bra översättare ha?

Vad krävs för att en översättning ska vara bra?